

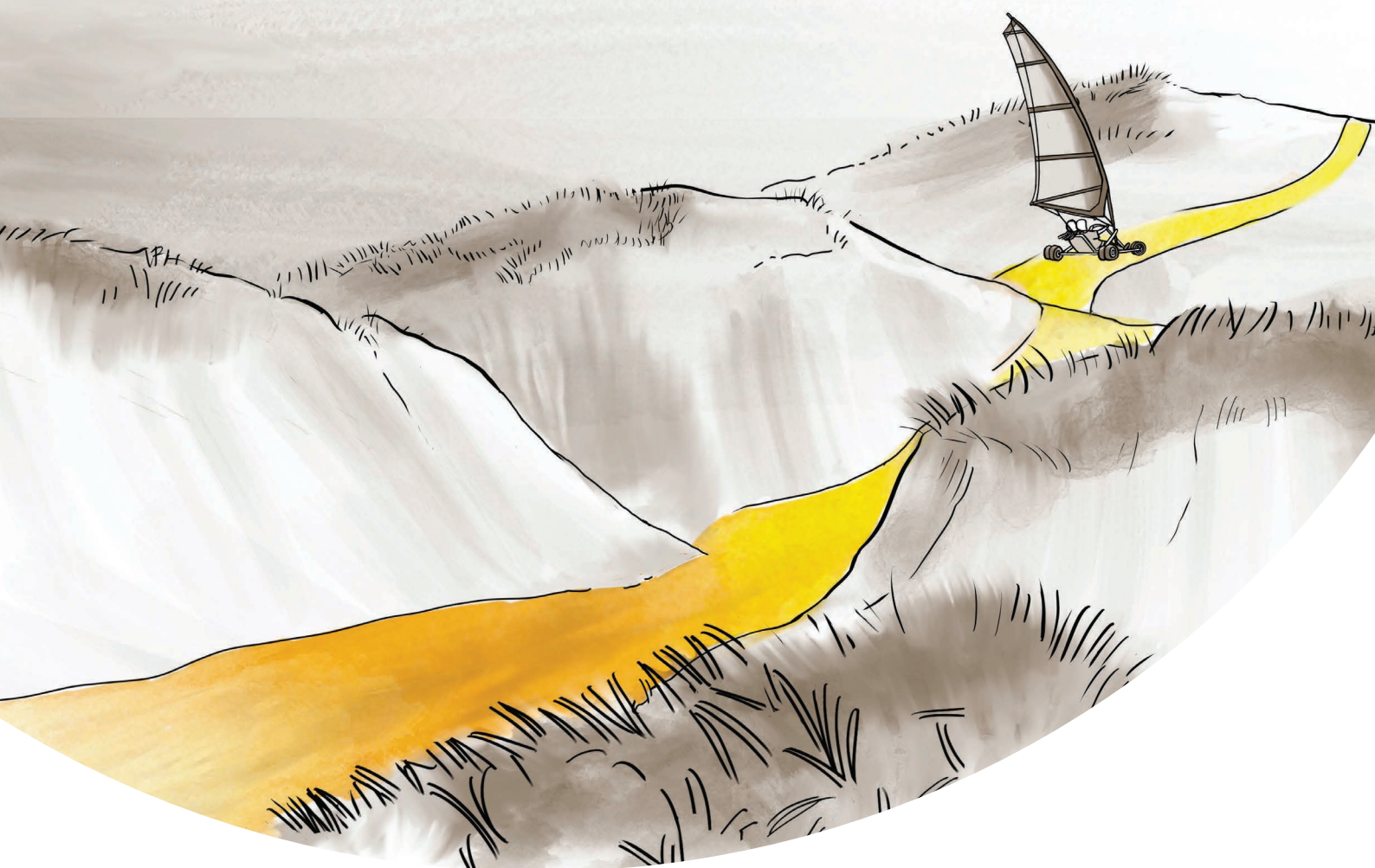

Protestantse
Kerk

Vindplaats van
geloof, hoop en liefde

Kerk-zijn vormgeven

Handen vouwen en handen uit de mouwen

Handleiding voor de gespreksleider

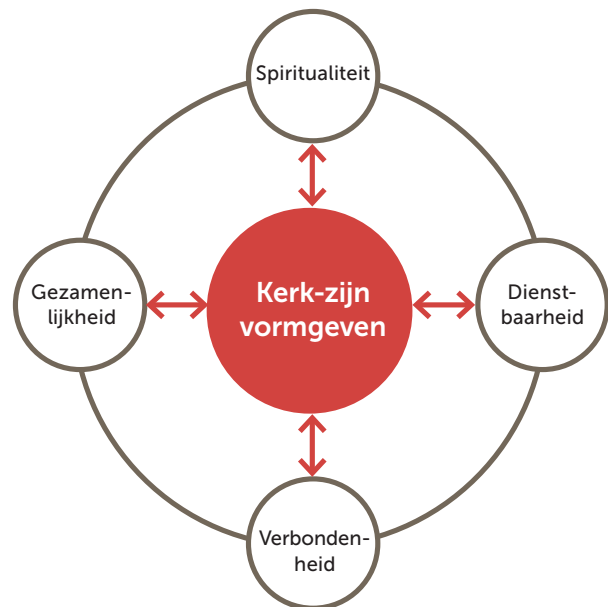
Verdiepingsprogramma

Kerk-zijn vormgeven: Handen vouwen en handen uit de mouwen

Wat fijn dat jij dit programma leidt over 'handen vouwen en handen uit de mouwen' bij 'kerk-zijn vormgeven'. We adviseren je - als je dat nog niet gedaan hebt - eerst te kijken hoe de leermodules en lesprogramma's precies zijn opgebouwd. Je kunt hiervoor een video bekijken of de beschrijving lezen op de [website](#). Daar is ook nog ander materiaal te vinden. De handleiding die je nu voor je hebt, loodst je door het programma. De teksten bij de werkvormen zijn geschreven alsof jij al in gesprek bent met je team, want jullie doorlopen samen dit programma.

'Handen vouwen' en 'handen uit de mouwen' staat voor twee vormen van kerk-zijn die soms tegenover elkaar komen te staan. Sommige kerken zijn vooral gericht op de binnenwereld. Andere kerken zijn juist meer gericht op de buitenwereld. In ons model voor kerk-zijn horen ze bij elkaar en versterken ze elkaar. Het gaat om 'spiritualiteit' en 'dienstbaarheid'.

We hadden makkelijk twee programma's kunnen vullen rond deze essenties van kerk-zijn. Maar we hebben ervoor gekozen om ze bij elkaar te houden en met elkaar te combineren in één programma. Het nadeel daarvan is dat het best veel is voor een teamsessie. Je kunt ervoor kiezen om dit programma daarom in tweeën te knippen. Deel 1 gaat dan vooral over het vormgeven aan spiritualiteit en deel 2 over het vormgeven aan dienstbaarheid. Onder het kopje 'doel van de werkvorm' staat steeds waarop het accent ligt in die werkvormen. Het is geen probleem om de video ook in tweeën te knippen. In de tweede teamsessie kijk je dan verder vanaf minuut 5:21. De video reikt vooral algemene inzichten aan. De praktische toepassing doe je zelf in je eigen context, met behulp van de werkvormen in dit programma.

Kies op basis van de informatie in deze handleiding per onderdeel de werkvorm die het beste bij jullie past; in totaal selecteer je dus vier werkvormen. Maak deze keuze van tevoren en niet pas tijdens de bijeenkomst. Download daarna de powerpoint. Haal de werkvormen die jullie niet gebruiken uit de presentatie, pas eventueel dingen aan als je dat wilt of voeg toe wat je zelf wilt aanvullen. Bij sommige werkvormen moet vooraf, naast de powerpoint, nog meer materiaal worden verzameld. Dit is aangegeven in deze handleiding. Dan kunnen jullie aan de slag.

Wij wensen jullie veel plezier en inspiratie toe!

Team ondersteuning proefplekken

Bij de cover: Een beeld voor de proefplek is de windbuggy die een weg aflegt; de pioniersreis. Kerk-zijn vormgeven is een van de aandachtsgebieden tijdens die reis.

Kerk-zijn vormgeven

handen vouwen en handen uit de mouwen

Overzicht van het basisprogramma

Programmaonderdeel	Tijdpad	Titel
	Oriëntatie 1	0-15 minuten
	Oriëntatie 2	0-15 minuten
	Reisgids 1	15-45 minuten
	Reisgids 2	15-45 minuten
	Kompas 1	45-70 minuten
	Kompas 2	45-70 minuten
	Route 1	70-90 minuten
	Route 2	70-90 minuten

Tips

- Houd de tijd in de gaten: zo kort mogelijk, maar voel ook aan wat nodig is.
- Wees steeds gericht op jullie eigen praktijk - hoe is wat je in dit programma leert en doet relevant voor jullie situatie?
- Maak actiepunten en vervolgspraken steeds zo concreet mogelijk.

Oriëntatie

Oriëntatie 1 - Wat denk je zelf?!

(bij de begrippen 'spiritualiteit' en 'dienstbaarheid')

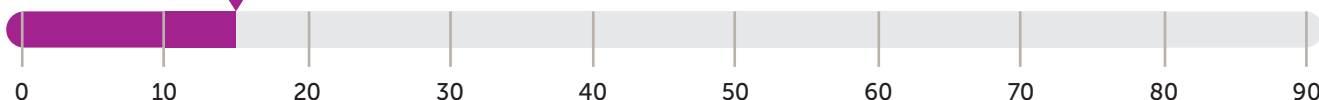
Doel van de werkvorm

We bespreken wat de begrippen *spiritualiteit* en *dienstbaarheid* bij ons oproepen. Welk gevoel of welke associaties hebben we met betrekking tot onze proefplek? En waar ligt misschien onze voorkeur als we zouden moeten kiezen?

Tijdpad

Minuten

Benodigheden

- twee grote vellen papier
- post-its
- pennen

Beschrijving van de werkvorm

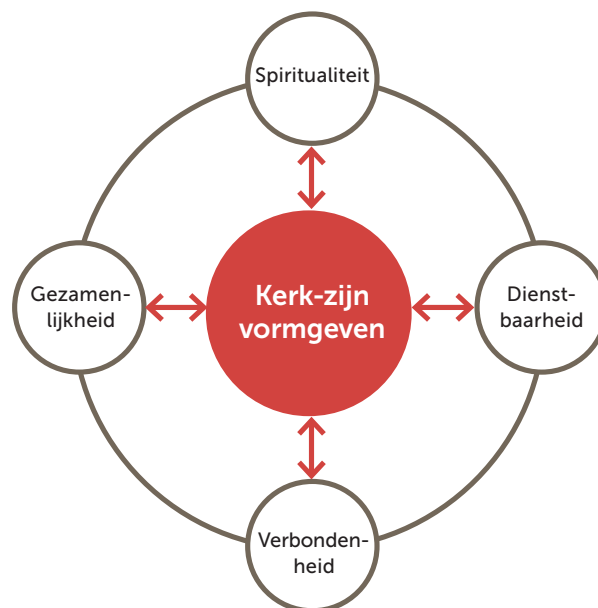
Inleiding 0-3 minuten

Tijdens deze teamsessie gaan we verder met 'kerk-zijn vormgeven'. In het basisprogramma ging het over de viervoudige essentie van het kerk-zijn (zie afbeelding). Nu gaan we dieper in op *dienstbaarheid* en *spiritualiteit*.

Christelijke **spiritualiteit** is zoeken naar verbinding met God. In Christus en door de Geest. De Bijbel en gebed spelen hierbij een belangrijke rol. Hoe proefplekken dit vormgeven verschilt enorm. De traditie waar je uit komt, je eigen voorkeuren, je situatie en de omgeving waarin je pioniert met je proefplek zijn daarbij erg bepalend.

Dienstbaarheid gaat over kerk-zijn in verbinding met je omgeving. Een kerk is er niet alleen voor de eigen groep of voor persoonlijke spiritualiteit. Kerken zijn geroepen om in hun omgeving bij te dragen aan het kenbaar en zichtbaar worden van Gods nieuwe wereld.

Dienstbaarheid en spiritualiteit zijn met elkaar verbonden, en kunnen elkaar versterken. Bij veel proefplekken ligt de nadruk op één van de twee. De rest van de teamsessie gaat over de vraag hoe dit bij ons is en wat we daar eventueel in willen veranderen. Maar eerst staan we stil bij wat de begrippen 'dienstbaarheid' en 'spiritualiteit' bij ons oproepen.

Opdracht 3-7 minuten

1. Ieder voor zich schrijven we op post-its welke gedachten de begrippen 'dienstbaarheid' en 'spiritualiteit' bij ons oproepen.
2. We plakken onze post-its op twee vellen: voor 'dienstbaarheid' en 'spiritualiteit'.

Bespreking 7-14 minuten

1. Welke overeenkomsten en welke verschillen zien we tussen onze gedachten?
2. Welke van de twee essenties van kerk-zijn roept de meeste positieve reacties op?
3. Zegt de verdeling en de inhoud van onze reacties iets over een eventuele voorkeur voor meer bezig zijn met de 'binnenwereld' of met de 'buitenwereld'?

Slotopmerking 14-15 minuten

Bij veel proefplekken ligt de nadruk op 'spiritualiteit' óf op 'dienstbaarheid'. Maar ze zijn juist onlosmakelijk met elkaar verbonden én ze kunnen elkaar versterken. Of dit bij ons ook zo is en hoe we dit uitgangspunt nog meer kunnen toepassen bij onze proefplek, daarover gaat vooral het onderdeel 'Kompas' in dit programma.

Tip voor de keuze van volgende programmaonderdelen

Ben je als proefplek vooral gericht op dienstbaarheid, dan is het misschien goed om in dit programma juist de onderdelen te kiezen die gericht zijn op spiritualiteit. Omgekeerd geldt dezelfde tip.

Oriëntatie 2 - Stelling nemen!

(bij de resultaten van het basisprogramma)

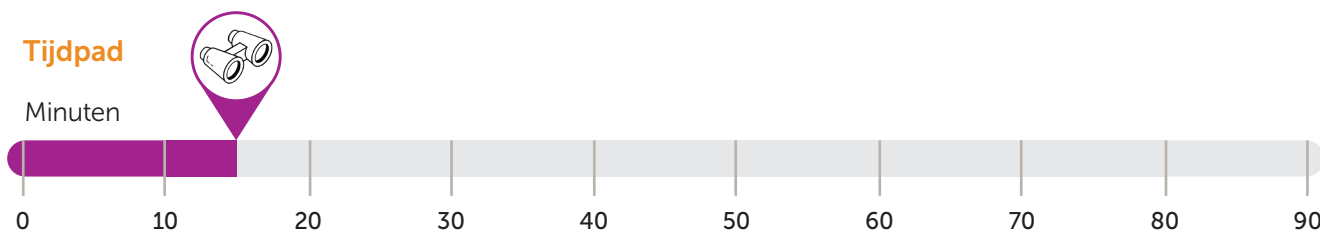
Doel van de werkvorm

Doel van de werkvorm (voor teams die het basisprogramma hebben gedaan)

We kijken terug op hoe we 'spiritualiteit' en 'dienstbaarheid' (verder) vorm hebben gegeven nadat we het basisprogramma over 'kerk-zijn vormgeven' hebben gedaan. Hierbij ontdekken we mogelijke aandachtspunten bij het doen van dit verdiepingsprogramma.

Tijdpad

Minuten

Benodigheden

- een ruimte om vrij in te kunnen bewegen
- eventueel een groot vel papier voor aantekeningen
- een tijdbewaarder

Beschrijving van de werkvorm

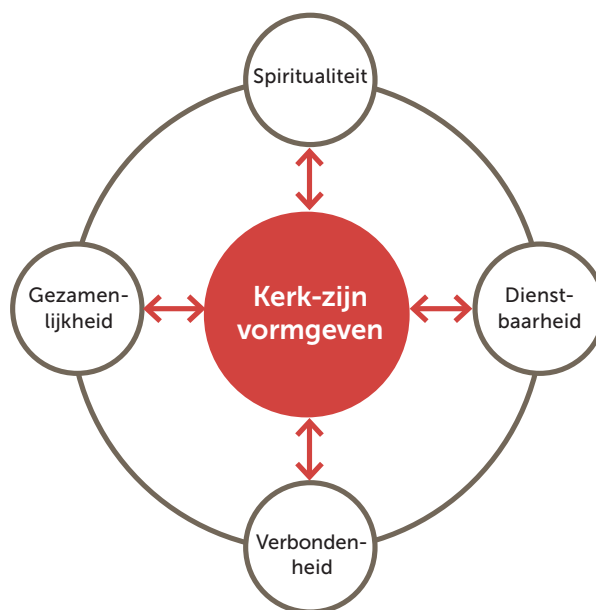
Inleiding 0-2 minuten

Eerder hebben we het basisprogramma over kerk-zijn vormgeven gedaan. Fijn om nu weer verder te gaan. Tijdens het basisprogramma ging het over de viervoudige essentie van kerk-zijn (zie afbeelding). Nu zoomen we in op 'spiritualiteit' en 'dienstbaarheid'.

Christelijke **spiritualiteit** is zoeken naar verbinding met God, in Christus en door de Geest. De Bijbel en gebed spelen hierbij een belangrijke rol. Hoe proefplekken dit vormgeven verschilt enorm. De traditie waar je uit komt, je eigen voorkeuren, je situatie en de omgeving waarin je pioniert met je proefplek zijn daarbij erg bepalend.

Dienstbaarheid gaat over kerk-zijn in verbinding met je omgeving. Een kerk is er niet alleen voor de eigen groep of voor persoonlijke spiritualiteit. Kerken zijn geroepen om in hun omgeving iets bij te dragen aan het kenbaar en zichtbaar worden van Gods nieuwe wereld.

Wat hebben we hier vanuit het basisprogramma van meegenomen en hoe zijn we daarmee aan de slag gegaan? We beginnen met drie stellingen om te peilen waar we staan.

Stelling nemen **2-7 minuten**

We kiezen een plek in de ruimte die aangeeft in hoeverre we kunnen instemmen met de stelling (bijvoorbeeld: links = helemaal mee eens, rechts = totaal niet mee eens).

1. Spiritualiteit heeft in onze proefplek veel meer aandacht gekregen sinds wij het basisprogramma van deze module hebben gedaan.
2. Dienstbaarheid is bij ons nog nauwelijks van de grond gekomen.
3. Als ik moet kiezen, vind ik 'dienstbaarheid' belangrijker dan 'spiritualiteit'.

Tip voor de gespreksleider

Je kunt enkele mensen kort hun stellingname laten toelichten. Maar let goed op de tijd, want het bespreken van waar je staat in de ruimte, en waarom, duurt vaak langer dan je denkt. Het doel van dit stellingspel is vooral om een beetje gevoel en beeld te krijgen van waar iedereen 'staat'.

Bespreking **7-14 minuten**

Wat zeggen onze 'stellingnames' over de stappen die we gezet hebben en over waar we nu staan als het gaat over kerk-zijn vormgeven rond 'spiritualiteit' en 'dienstbaarheid'?

Slotopmerking **14-15 minuten**

Bij veel proefplekken ligt de nadruk op 'spiritualiteit' óf 'dienstbaarheid'. Maar ze zijn juist onlosmakelijk met elkaar verbonden én ze kunnen elkaar versterken. Of dit bij ons ook zo is en hoe we dit uitgangspunt nog meer kunnen toepassen bij onze proefplek, daarover gaat vooral het onderdeel 'Kompas' in dit programma.

Tip voor de keuze van volgende programmaonderdelen

Ben je als proefplek vooral gericht op dienstbaarheid, dan is het misschien goed om in dit programma juist de onderdelen te kiezen die gericht zijn op spiritualiteit. Omgekeerd geldt dezelfde tip.

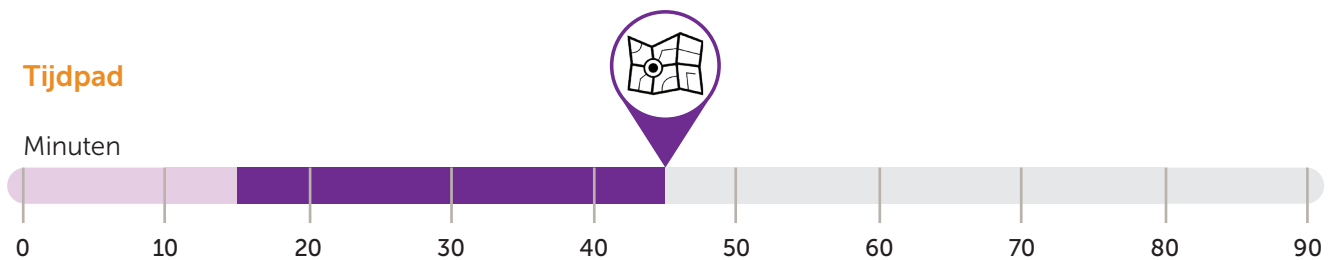
Reisgids

Reisgids 1 - Luisterend vormgeven aan spiritualiteit

Doel van de werkvorm

Op basis van het viervoudig luisteren denken we verder na over het vormgeven aan dienstbaarheid bij onze proefplek. We kiezen voor deze werkvorm omdat we een teamsessie doen met focus op dit thema (zie inleiding).

Tijdpad

Benodigheden

- de reisgidsvideo en een apparaat om deze af te spelen
- afhankelijk van de groepsgrootte eventueel een beamer en/of geluidsbox
- eventueel het werkblad 'luisterend vormgeven aan spiritualiteit' (te vinden bij de overige bijlagen bij dit programma op de website)
- een groot vel papier
- stiften

Beschrijving van de werkvorm

Inleiding en video 0-9 minuten

We kijken naar een video over 'spiritualiteit' en 'dienstbaarheid', en over de balans en de samenhang tussen deze beide onderdelen van de viervoudige essentie van kerk-zijn. Tijdens het kijken kunnen we opschrijven wat we willen vasthouden voor bespreking. In het document 'Overige bijlagen' bij dit programma op de website is de volledige tekst van de video te vinden.

Viervoudig luisteren met betrekking tot spiritualiteit 9-25 minuten

Voor het verder vormgeven aan 'spiritualiteit' worden in de video vier gespreksvragen aangereikt. Deze zijn gebaseerd op het 'viervoudig luisteren'. We bespreken de vragen en noteren wat we daaruit willen vasthouden voor het vervolg:

1. Wat heeft de Bijbel ons te zeggen over het vormgeven aan spiritualiteit en wat lijkt God ons daarover op andere manieren duidelijk te maken?
2. Wat nemen we hiervoor mee vanuit onze eigen kerkelijke traditie en wat kunnen we leren van andere tradities?
3. Welke vormen van spiritualiteit sluiten aan bij de omgeving waarin wij pionieren met onze proefplek?
4. Welke vormen van spiritualiteit passen bij ons als team?

Belangrijkste aandachtspunten voor het vervolg **25-30 minuten**

Wat zijn vanuit ons gesprek de belangrijkste aandachtspunten voor de komende tijd?
Bij het onderdeel Route kunnen we straks afspreken hoe we daarmee aan de slag gaan.

Tip voor het ontdekken van je spirituele voorkeuren

Er bestaat een [online spiritualiteitswijzer](#). Daarmee kun je ontdekken welke 'spirituele taal' het dichtst bij jouw hart ligt. Maar let op! Als je deze test zelf of als team doet, krijg je alleen een antwoord op vraag 4 hierboven. Het is dan nog de vraag hoe dat zich verhoudt tot de eerste drie vragen. Voor vraag 3 kun je de test misschien doen met mensen uit de omgeving. Dan heb je meteen een leuke aanleiding voor een gesprekje over hun beleving van spiritualiteit.

Reisgids 2 - Luisterend vormgeven aan dienstbaarheid

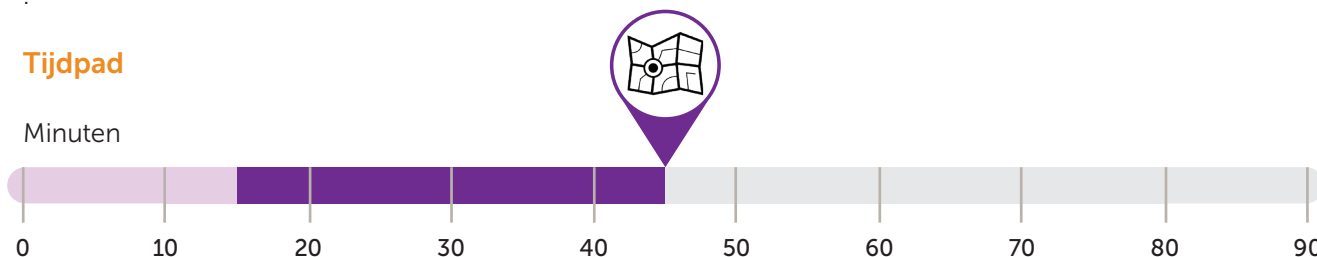

Doel van de werkvorm

We maken kennis met de viervoudige essentie van kerk-zijn en we ervaren welke mogelijkheden dit biedt om kerk-zijn vorm te geven op een manier die past bij ons en bij de mensen in onze omgeving.

Tijdpad

Minuten

Benodigheden

- de reisgidsvideo en een apparaat om deze af te spelen
- afhankelijk van de groepsgrootte eventueel een beamer en/of een geluidsbox
- eventueel het werkblad 'luisterend vormgeven aan dienstbaarheid' (te vinden bij de overige bijlagen bij dit programma op de website).
- een groot vel papier
- stiften

Beschrijving van de werkvorm

Inleiding en video 0-9 minuten

We kijken naar een video over 'spiritualiteit' en 'dienstbaarheid', en over de balans en de samenhang tussen deze beide onderdelen van de viervoudige essentie van kerk-zijn. Tijdens het kijken kunnen we opschrijven wat we willen vasthouden voor bespreking. In het document 'Overige bijlagen' bij dit programma op de website is de volledige tekst van de video te vinden.

Viervoudig luisteren met betrekking tot dienstbaarheid 8-25 minuten

Voor het verder vormgeven aan 'dienstbaarheid' worden in de video vier gespreksvragen aangereikt. Deze zijn gebaseerd op het 'viervoudig luisteren'. We bespreken de vragen en noteren wat we daaruit willen vasthouden voor het vervolg:

1. Welke signalen krijgen we over wat er speelt in de omgeving?
2. Met welke eigenschappen van onze proefplek kunnen wij hier het beste op inspelen? En wat zijn onze beperkingen?
3. Hoe zijn andere kerken al dienstbaar in de omgeving en hoe willen wij ons daartoe verhouden?
4. Wat wordt ons door de Bijbel en gebed duidelijk over dienstbaarheid in onze omgeving?

Let bij de bespreking op dat 'dienstbaarheid' in onze definitie ook het bekendmaken van het goede nieuws over Gods nieuwe wereld omvat. Kerken zijn geroepen om hiermee in hun omgeving iets bij te dragen aan het **kenbaar en zichtbaar** worden van Gods nieuwe wereld.

Belangrijkste aandachtspunten voor het vervolg 25-30 minuten

Wat zijn vanuit ons gesprek de belangrijkste aandachtspunten voor de komende tijd? Bij het onderdeel Route kunnen we straks afspreken hoe we daarmee aan de slag gaan.

Kompas

Kompas 1 - Dienstbare spiritualiteit beoefenen (handen vouwen)

Doel van de werkvorm

Door voor elkaar 'de handen te vouwen' oefenen we met het dienstbaar inzetten van 'spiritualiteit'. We kiezen voor deze werkvorm omdat we een teamsessie doen met focus op dit thema (zie inleiding).

Tijdpad

Minuten

Benodigdheden

- een kaars
- een aansteker
- een groot vel papier
- een stift

Beschrijving van de werkvorm

Inleiding 0-1 minuten

Spiritualiteit en dienstbaarheid komen soms los van elkaar of zelfs tegenover elkaar te staan. Met een verwijzing naar de Jezuïeten en hun 'contemplatie in actie' wordt in de video daarom gepleit voor 'spirituele dienstbaarheid' en voor 'dienstbare spiritualiteit'. Daarin versterken beide essenties van kerk-zijn elkaar. In deze werkvorm gaan we voor elkaar bidden. Dat is een vorm van 'spirituele dienstbaarheid'.

Inventarisatie van gebedspunten 1-14 minuten

We delen onze persoonlijke gedachten rond vragen als:

- Wat heb ik persoonlijk nodig in relatie tot het pionieren met onze proefplek?
- Waar maak ik mij zorgen over in relatie tot het pionieren met onze proefplek?
- Welke gedachten komen er nog meer in mij op als ik denk aan onze proefplek en/of de omgeving waarin wij pionieren?

Tijdens het delen maakt de gebedsleider aantekeningen op een groot vel papier. Zo vormt zich een gebedslijst. Bij elk gebedspunt schrijft hij wie de inbrenger is.

Inleiding door de gebedsleider 14-15 minuten

Voor zover mogelijk gaan we staan. Iemand uit de groep steekt de kaars aan. Ik open het gebed en bid dan voor X, links van mij. X bidt vervolgens voor Y, links van hem/haar. En zo gaan we verder. De gebedspunten die iedereen heeft, staan op het vel papier. Aan het eind bidt Z voor mij, en dan is de cirkel rond. Ik zal dan zelf nog een afrondend gebed uitspreken.

Samen bidden 15-25 minuten

We bidden samen zoals ingeleid.

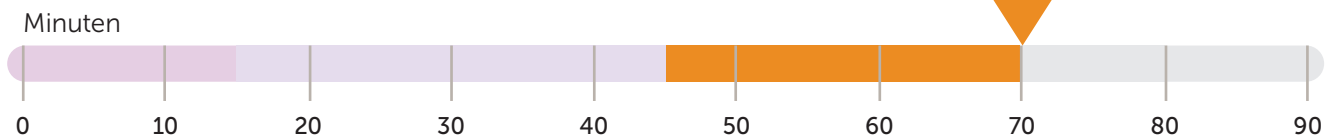

Kompas 2 - Spirituele dienstbaarheid beoefenen (handen uit de mouwen)

Doel van de werkvorm

Door met spirituele aandacht 'de handen uit de mouwen te steken' oefenen we met het spiritueel inzetten van 'dienstbaarheid'. We kiezen voor deze werkvorm omdat we een teamsessie doen met focus op dit thema (zie inleiding).

Tijdpad

Benodigdheden

- een kaars
- een aansteker
- ansichtkaarten
- pennen
- eventueel het werkblad 'stappen bij biddend kaarten schrijven' (te vinden bij de overige bijlagen bij dit programma op de website)

Beschrijving van de werkvorm

Inleiding 0-2 minuten

Spiritualiteit en dienstbaarheid komen soms los van elkaar of zelfs tegenover elkaar te staan. Met een verwijzing naar de Jezuïeten en hun 'contemplatie in actie' wordt in de video daarom gepleit voor 'spirituele dienstbaarheid' en voor 'dienstbare spiritualiteit'. Daarin versterken beide essenties van kerk-zijn elkaar. In deze werkvorm gaan we oefenen met 'spirituele dienstbaarheid'. Hiervoor gaan we biddend denken aan mensen in de omgeving. Vanuit ons bidden proberen we te bedenken hoe zij door ons bemoedigd kunnen worden met een mooie ansichtkaart. Op een ander moment gaan we die ook echt bij hen bezorgen. Op de tafel liggen kaarten die we hiervoor kunnen kiezen.

Voordat we biddend gaan bedenken wie we willen bemoedigen en met welke woorden, laten we ons inspireren door Jezus. We lezen daarvoor een paar verzen uit Marcus 6. In de vertaling die we lezen staat het woord 'medelijden'. In oudere vertalingen staat daar dat Jezus '*innerlijk met ontferming bewogen*' was met de mensen die Hij zag. Zijn bewogenheid kan ons inspireren om ook zo naar mensen te kijken en daardoor te ontdekken hoe wij hen kunnen bemoedigen.

Bijbellezing 2-4 minuten

We lezen Marcus 6:30-34 uit de NBV21:

De apostelen kwamen weer terug bij Jezus en vertelden Hem over alles wat ze gedaan hadden en wat ze de mensen onderwezen hadden. Hij zei tegen hen: 'Ga nu mee naar een eenzame plaats om alleen te zijn en een tijdje uit te rusten.' Want het was een voortdurend komen en gaan van mensen, zodat ze zelfs niet de kans kregen om te eten.

Ze voeren met de boot naar een afgelegen plaats, om daar alleen te kunnen zijn. Maar hun vertrek werd opgemerkt, en velen herkenden hen; uit alle steden haastten de mensen zich over land naar die plaats en ze kwamen er nog eerder aan dan Jezus en de apostelen. Toen Hij uit de boot stapte, zag Hij een grote menigte en voelde medelijden met hen, want ze waren als schapen zonder herder, en Hij onderwees (= bemoedigde) hen langdurig.

Biddend kaarten schrijven 3-15 minuten

Ieder voor zich doorloopt in stilte de volgende stappen:

1. Neem een stil moment van gebed.
2. Wie komt er in je gedachten of wie was er al in je gedachten?
3. Waarom denk je nu specifiek aan deze persoon of wat zou de reden kunnen zijn?
4. Wat zou je tegen deze persoon willen zeggen? Wil je haar/hem misschien ook ergens voor uitnodigen?
5. Kies een passende kaart en schrijf deze voor de persoon waar je aan denkt.
6. Als je nog iemand in gedachten hebt en als er nog tijd is, dan kun je de stappen 3, 4 en 5 herhalen met een andere kaart.

Afrondende uitwisseling en slotgebed 15-25 minuten

We bespreken afsluitend de volgende punten:

- Hoe was het om dit zo op deze manier te doen?
- Aan wie hebben we gedacht?
- Is er onderlinge afstemming nodig over het vervolg, omdat meerdere teamleden een kaart hebben geschreven voor dezelfde persoon?
- We spreken een kort slotgebed uit, waarbij (om de beurt) ook de namen genoemd kunnen worden van de mensen voor wie er kaarten zijn geschreven.

Tips voor het vervolg

Ieder teamlid kan zelf contact zoeken met degene(n) waarvoor hij of zij een kaart heeft geschreven. Of dit samen doen, als er meerdere kaarten voor dezelfde persoon geschreven zijn. Maak een afspraak om de kaart te bezorgen en daarbij te vertellen hoe je op dat idee bent gekomen. Maak als team nu ook meteen een afspraak om later terug te kijken op deze oefening en op hoe er is gereageerd door degenen die een kaart ontvangen hebben.

Route

Route 1 - Verder met vormgeven aan spiritualiteit

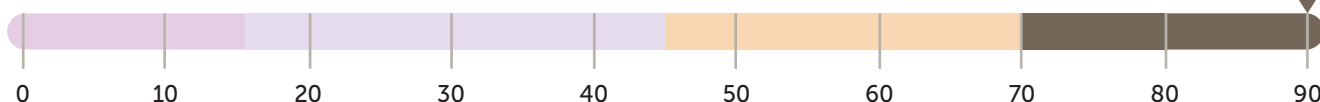
Doel van de werkvorm

We bespreken de opbrengst van Reisgids 1 en maken afspraken om een vervolg te geven aan de belangrijkste aandachtspunten die we genoemd hebben voor de komende tijd.

Tijdpad

Minuten

Benodigheden

- het vel met de afrondende notities na de bespreking bij Reisgids
- een extra vel om vervolgafspraken op vast te leggen of de tool voor het bepalen van een vervolgroute (te vinden in het document 'Overige bijlagen' op de website)

Beschrijving van de werkvorm

Inleiding 0-1 minuten

Bij Reisgids 1 hebben we het 'viervoudig luisteren' toegepast op het verder vormgeven aan spiritualiteit bij onze proefplek. Hieruit volgden aandachtspunten waaraan we de komende tijd een vervolg willen geven. Als we tijdens de Oriëntatie of het Kompas inzichten hebben opgedaan die om een vervolg vragen, kunnen we dat natuurlijk ook meteen een plek geven in onze vervolgplannen.

Bespreking 1-10 minuten

Als we kijken naar onze aandachtspunten, wat vraagt dan écht om aandacht en prioriteit, en welke concrete afspraken voor vervolgstappen maken we daarover? We beperken ons voor nu tot enkele punten.

Borging 10-20 minuten

We maken onze vervolgafspraken zo concreet mogelijk en schrijven deze op. De tabel voor het bepalen van een vervolgroute kan ons hierbij helpen.

Route 2 - Verder met vormgeven aan dienstbaarheid

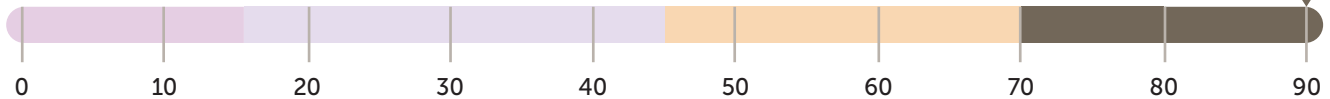
Doel van de werkvorm

We bespreken de opbrengst van Reisgids 2 en maken afspraken om een vervolg te geven aan de belangrijkste aandachtspunten die we genoemd hebben voor de komende tijd.

Tijdpad

Minuten

Benodigheden

- het vel met de afrondende notities na de bespreking bij Reisgids
- een extra vel om vervolgafspraken op vast te leggen of de tool voor het bepalen van een vervolgroute (te vinden in het document 'Overige bijlagen' op de website)

Beschrijving van de werkvorm

Inleiding 0-1 minuten

Bij Reisgids 2 hebben we het 'viervoudig luisteren' toegepast op het verder vormgeven aan dienstbaarheid bij onze proefplek. Hieruit volgden aandachtspunten waaraan we de komende tijd een vervolg willen geven. Als we tijdens de Oriëntatie of het Kompas inzichten hebben opgedaan die om een vervolg vragen, kunnen we dat natuurlijk ook meteen een plek geven in onze vervolgplannen.

Bespreking 1-10 minuten

Als we kijken naar onze aandachtspunten, wat vraagt dan écht om aandacht en prioriteit, en welke concrete afspraken voor vervolgstappen maken we daarover? We beperken ons voor nu tot enkele punten.

Borging 10-20 minuten

We maken onze vervolgafspraken zo concreet mogelijk en schrijven deze op. De tabel voor het bepalen van een vervolgroute kan ons hierbij helpen.

Ter afsluiting

We hebben dit verdiepende programma over spiritualiteit en dienstbaarheid bij 'kerk-zijn vormgeven' afgerond. Door de verschillende werkvormen zijn de aandachtspunten rond kerk-zijn voor onze eigen proefplek duidelijk geworden. Nu is het tijd om aan de slag te gaan met onze vervolgspraken. We gaan (verder) vormgeven aan kerk-zijn, op een manier die past bij ons en die aansluit bij de mensen in onze omgeving.

Na dit programma kunnen we nog een verdiepend programma doen over gezamenlijkheid (binnen onze proefplek) en verbondenheid (tussen kerkplekken). Ook kunnen we het basisprogramma (nog eens) doen om de vier essenties van kerk-zijn (weer) scherp te krijgen in hun onderlinge samenhang. Verder is er een verdiepend artikel geschreven over kerk-zijn vormgeven en wellicht volgt er later meer materiaal.

Het kan ook zijn dat we eerst een ander kernthema willen oppakken. Het totale overzicht van leermodules, lesprogramma's en andere vormen van ondersteuning voor proefplekken is te vinden op de [website](#).

**Protestantse
Kerk**

**Protestantse Kerk in Nederland
in samenwerking met partners**

Postbus 8504, 3503 RM Utrecht

(030) 880 18 80

info@protestantsekerk.nl

protestantsekerk.nl

lerenpionieren.nl/samenwerkingspartners

© juni 2025

Op Goed Gerucht

**Protestantse Kerk
Amsterdam**

